

Elustikueksperdi hinnang üleujutusohu leevendavatele meetmetele

Rein Järvekülg, MSc, hüdrobioloog-ihtioloog

Taust

Kevadise suurvee esinemine on Eesti jõgedes tavapärane looduslik nähtus. Ka jõeäärsed regulaarselt üleujutatavad luhad on tavapäraseks nähtuseks, millega on kohastunud ka nii jõgede kui ka jõeäärsete luhtade elustik.

Keila jões Keila HJ-s on mõõdetud minimaalse ja maksimaalse vooluhulga vahe 600 korda. Ka selline suhe on Eesti jõgede puhul üsna tüüpiline.

Tavapärane on ka see, et inimtegevuse käigus on Keila linnas Keila jõe ääres kasutusse võetud jõeäärseid alasid, mis suurvee ajal aeg-ajalt üleujutatakse. Kohati on seejuures olnud ka liiga optimistlikud ning loodetud, et minevikus ettetulnud kõrgvesi enam tulevikus ei kordu. Selles ei saa aga kunagi kindel olla. Viimase poolsajandi jooksul on maksimaalsed suurveed Eesti jõgedes küll pigem vähenenud, kuid kliima on muutlik ja tulevikuski võib korduda veerohkeid aastaid ning pikki külmi ja lumerohkeid talvesid, mille lõpetab kevadine soojalaine ning siis võivad taas korduda erakordsed kevadised suurveed.

Eesti Veeprojekt OÜ koostatud uuringus „Üleujutusohu prognoosimine ning leevendavate meetmete määramine Keila linna üleujutusriskiga aladel“ (töö nr 2020, november 2020) on välja toodud üleujutustega kaasnevad riskid ja pakutud meetmed riskide vähendamiseks ja negatiivsete mõjude leevendamiseks.

Peamise nn „pudelikaelana“ ja üleujutuste võimendajana on uuringus välja toodud inimtegevuse käigus ahendatud jõesäng Keila raudteesilla ja Tallina–Paldiski mnt silla vahelisel lõigul. Eriti aga nimetatud lõigul asuv Tallinna tänava jalakäijate sild, mille ava laius on vaid 12,5 m (ca 1,5 korda väiksem jõesängi keskmisest laiusel üles- ja allavoolu jäävates jõeosades). Lisaks on selle silla kohal jõesängi põhi ka alla- ja ülesvoolu asuvaste jõeosast kõrgem, mis veelgi vähendab sillaava võimet suurvett läbi lasta. Kokkuvõttes põhjustab Tallinna tänava jalakäijate sild suurvee ajal paisutuse, mille mõju ulatub ülesvoolu Keila linna piiridest kaugemale.

Väljapakutud leevendusmeetmed ja nende eeldatavad mõjud jõeelustikule ja jõe elupaigalisele väärtusele

Maapinna tõstmine Keila reoveepuhasti territooriumil reoveepuhasti rekonstrueerimise korral

Meede ei mõjuta otseselt jõe elustikku ja jõe elupaigalist väärtust. Meede annab teatud lisaturvalise, et ka erakordse suurvee tingimustes ei ulatuks üleujutus heitvee järelpuhastustiikideni.

Olemasoleva Tallinna mnt jalakäijate silla lammutamine, uue siirema sildeavaga silla rajamine olemasolevast allavoolu, jõepõhja süvendamine silla juures 50...80 m pikkusel lõigul kuni 0,5 m võrra

Olemasoleva silla lammutamine ja uue suurema sildeavaga silla rajamine allavoolu ei mõjuta jõe elustikku ja elupaigalist väärtust. Teatud ohud kaasnevad jõe põhja võimaliku süvendamisega. Nimelt asub praegu jalakäijate sillast allavoolu ca 50 m pikkune karestikuline jõelõik, kus jõe keskmine lang on ca 0,8%. Sellina suure languga lõik on vee-elustiku jaoks väga väärtuslik elupaik. See sobib sigimis- ja elupaigaks forellile, samuti teistele ritraalseid elupaiku eelistavatele kala- ja veeselgrootute liikidele. Oluline on, et sellised elupaigad jõgedest ei kaoks.

Jõe süvendamine iseenesest ei peaks olema välistatud, kuid seda tuleks teha selliselt, et 40...50 m pikkune karestikuline 0,6...0,8%-lise languga jõeosa säiliks ka pärast jõesängi süvendamist.

St, et süvendatud jõeosa ei tohi olla ühtlase mõõduka pikilanguga, vaid üks osa süvendatud jõelõigust peab olema suurema ja teine osa väiksema pikilanguga. Lisaks tuleb süvendatud jõeosa kujundada ka elupaigaliselt kaladele jm vee-elustikule sobivaks. Jõepõhja tuleb lisada eri suuruses kive ja sobivatesse kohtadesse tuleb kiviklibust kujundada lõhelaste kudematid. Selliselt toimides on võimalik jõepõhja süvendada ning ühtlasi mitte alandada selle elupaigalist väärtust.

Ülejõe tee pinna tõstmine ja kalda kindlustamine Keila raudteesilla all

Tegevusel puudub negatiivne mõju jõe elustikule ja elupaigalisele väärtusele.

Jõepargi kraavide ja nõvade kujundamine selliseks, et tagada vee äravool jõkke pärast suurvee alanemist

Tegevusel puudub negatiivne mõju jõe elustikule ja elupaigalisele väärtusele.

Truupide paigaldamine erinevatele jõkke suubuvatele kraavidele, olemasolevate truupide puhastamine, mittevajalike truupide likvideerimine

Tegevustel puudub negatiivne mõju jõe elustikule ja elupaigalisele väärtusele.

Jõe võimalik süvendamine Keila raudteesilla all ja sellest ülesvoolu

Uuringus on pakutud välja jõe süvendamine lõigus ca 80 m sillast allavoolu kuni ca 400 m ülesvoolu ning on hinnatud, et meede oleks kulude poolest ebaproportsionaalne. Selline jõe süvendamine oleks äärmiselt kahjulik ka jõe elustikule ja elupaigalisele väärtusele, sest kaotaks raudteesilla piirkonnas olevad kiirevoolulised kohad. Praegu asub raudteesilla all ja sellest allavoolu ca 40 m pikkune kärestikuline jõeosa.

Põhimõtteliselt on jõe süvendamine raudteesilla juures võimalik ka selliselt, et jõe elupaigaline väärtus selle tagajärjel ei halveneks, aga see tähendab, et süvendamist ei tohi teha ühtlase pikilanguga, vaid pärast süvendamist peab endiselt säilima ca 40 m pikkune kärestikuline jõelõik languga 0,6...0,8%. Süvendades jõge raudteesillast ca 30 m ulatuses ülesvoolu ja ca 50 m ulatuses allavoolu on võimalik alandada jõepõhja ca 0,3 m võrra ning ühtlasi kujundada jõkke ca 40 m pikkune uus kärestik. Sellise jõe süvendamise majanduslik põhjendatus jääb aga loomulikult küsitavaks.

Jõe vasakharu läbivoolu suurendamine, avades selleks kunagise jõeharu ühenduse Jõe pargist ülesvoolu

Madalvee ajal jääb selgeks peavoolusängiks praegune paremharu. Veevahetus vasakharus suureneks vaid jõe keskmiste ja suuremate vooluhulkade korral. Tegevusel puudub negatiivne mõju jõe elustikule ja elupaigalisele väärtusele.